

FOUNDATION P&V

*emancipation participation
citizenshipsolidarity*

Connecting you(th). Doorbreken van scheidslijnen in de samenleving.

1. Onderwijskloof

Lager- en hoger opgeleiden komen elkaar niet vaak tegen. Ze wonen niet in dezelfde buurten, ze gaan niet naar dezelfde sportclub of school, ze ontmoeten elkaar niet op dezelfde (digitale) plekken en ze komen elkaar ook niet meer tegen in de kerk of het leger. “Waar er vroeger verzuiling was naar politieke en religieuze overtuiging, is opleidingsniveau de nieuwe verzuiling,” aldus hoofdeconoom [Peter Hein van Mulligen](#) van het CBS¹. Het onderwijs is dé grote spelverdeler van deze samenleving. Bovendien lijken er binnen de grote ongelijkheid tussen hoog- en laagopgeleiden ook weer andere ongelijkheden te bestaan, naar etnische achtergrond, naar woonplaats, ... die mogelijk versterkend werken.

Lager- en hoger opgeleiden zien elkaar niet alleen weinig, ze maken zich ook zorgen over verschillende zaken. Hogeropgeleiden (ook jongeren) maken zich bijvoorbeeld zorgen over het milieu, het (hoger) onderwijs en de gezondheidszorg. Lager opgeleiden hebben vooral zorgen over criminaliteit, migratie en werkloosheid. “Dat is ook niet gek want van actuele ontwikkelingen als robotisering en globalisering plukken vooral hoger opgeleiden de vruchten terwijl lager opgeleiden er banen door verliezen.”, aldus [Maarten Wolbers](#), hoogleraar onderzoek van onderwijs aan de Radboud Universiteit (zie ook [Visscher, 2017](#)).

De vaststelling dat er in onze samenleving grote verschillen zijn in levenskansen, opvattingen en houdingen, belevingen en ervaringen, ... tussen hoger en lager opgeleiden is niet nieuw (zie hierover Elchardus, Kavadias et al., 2012; Bovens, Dekker & Tiemeijer, 2014; de Lange, Tolsma & Wolbers, 2015). Sommigen suggereren echter dat deze kloof zich de laatste jaren heeft verdiept of verscherpt tot uiting is gekomen (ibid.). Hierbij komt ook het groeiende besef van de consequenties van de onderwijskloof op de sociale cohesie en de mogelijkheid om een samenleving op te bouwen waarin iedereen zich kan terugvinden.

Hoofddemograaf van het CBS, [Jan Latten](#) voorziet een somber toekomstbeeld van een “(Rand)stedelijk gebied waar sociaal succesvolle mensen wonen, met veel vertrouwen in elkaar en in de politiek. En een periferie met achterblijvers: eenling, laagopgeleid, kwetsbaar. Zij kunnen hun weg in de samenleving maar

---

¹ Sommige auteurs betwisten dit omdat er vooralsnog geen expliciete sociale organisatievorming langs opleidingslijnen gebeurt zoals bij de oude levensbeschouwelijke of socio-economische verzuiling (Dekker, Tiemeijer & Bovens, 2016).

moeilijk vinden”. Latten: „Alle wissels staan die kant op. Bestaans- en inkomensonzekerheid worden structureel, we krijgen met robotisering te maken. Ik zie niet hoe dat tijt gekeerd wordt.”

Refererend naar kinderen en jongeren, beschrijft ook Putnam in zijn recentste boek *Our Kids* (2015) twee Amerika's, die zowel letterlijk als figuurlijk van elkaar gescheiden zijn. [Casper Thomas](#) (2016) zegt hierover: “In het ene Amerika groeien kinderen op in een veilige omgeving van stabiele gezinnen, scholen met goede leraren en een stimulerend verenigingsleven. In het andere Amerika leeft de jeugd in het fotonegatief daarvan: afwezige ouders, gebrekkige scholen en vrije tijd die vooral zelf moet worden ingevuld. Welk thema Putnam ook aansnijdt, of het nu gaat om armoede, gezondheid of de frequentie waarmee er thuis wordt voorgelezen, de grens tussen minderjarige *haves* en *have nots* valt precies samen met het opleidingsniveau van ouders”. Hoogopgeleiden krijgen kinderen die net zo worden als zij. De kans dat de kinderen van laagopgeleiden uit hun ‘wereld’ geraken (opwaartse sociale mobiliteit), zou in de afgelopen decennia afgenomen zijn. Enkel de “whizzkids uit rijke, goedopgeleide gezinnen die zich privéscholen en de enorme collegegelden van de universiteiten kunnen veroorloven” maken nog kans om het in de VS te maken (Bovens, 2016).

Annette Lareau (2003 & 2011) spreekt over verschillende opvoedingsstijlen die het latere leven van kinderen en jongeren beïnvloeden: *concerted cultivation* en *accomplishment of natural growth*. Hoger opgeleide, middenklasse ouders zijn in hun opvoeding erg bezig om de talenten en vaardigheden van hun kinderen actief te ontwikkelen (ook in de vrije tijd), terwijl lager opgeleide ouders uitgaan van een natuurlijke ontwikkeling en groei bij hun kinderen en ze daarom meer vrijlaten om hun vrijetijd zelf in te vullen. Hoewel beide opvoedingsstijlen volgens Lareau hun eigen positieve elementen en voordelen hebben, worden de competenties aangeleerd via de *concerted cultivation* (zoals kritisch denken, ondernemendheid, interacties met volwassenen, zelfvertrouwen...), meer gewaardeerd in onze samenleving, vooral in het onderwijs- en werkveld, wat een blijvende impact heeft op het latere leven van kinderen en de kloof tussen lager- en hoger opgeleiden.

Dichter bij huis wordt een gelijkaardige vaststelling gedaan in het rapport van Sacco en collega's (2016) wanneer zij de sterke dualisering van de levensomstandigheden van de Brusselse jeugd aankaarten. “Er lijken twee soorten jongeren in Brussel te wonen die ‘parallele’ levens leiden en elkaar nooit ontmoeten, noch op school noch tijdens de vrije tijd. Ze hebben niet hetzelfde type mobiliteit, noch hetzelfde onderwijsniveau, noch dezelfde kansen om werk te vinden.” (zie ook Vansteenkiste, Vandevort et al., 2018). En ook [Cecile Van de Velde](#) komt in haar comparatieve studies twee groepen jongeren tegen: een gediplomeerde, mobiele, (digitaal) verbonden groep die zich deel voelt van de wereld, en een meer onzichtbare, diffuse, minder opgeleide groep die zwaar door de crisis is geraakt tot in het diepste van hun zelfvertrouwen. “Cette fracture se joue au niveau mondial. La frange diplômée se sent appartenir à une jeune génération globale et a les ressources pour critiquer l'effet de la crise sur leurs parcours. Chez les jeunes qui décrochent, on observe une forme d'intériorisation de l'échec et de responsabilisation individuelle, qui a été soulignée dans de nombreux travaux. »

2. Oorzaken en implicaties van de onderwijskloof?

Volgens sommigen heeft de democratisering van het onderwijs² en het ontstaan van de kennismaatschappij voor een (verdere) precarisering van de laagopgeleiden gezorgd door de combinatie van een slechte materiële situatie en een toegenomen nadruk op de individuele verantwoordelijkheid voor die situatie. Hierdoor zouden de laagopgeleiden zich afkeren van de maatschappij en de dominante cultuur, wat zich uit in een dalend vertrouwen in maatschappelijke instellingen en de politiek, een negatievere houding ten opzichte van immigratie, ... (zie Elchardus, Kavadias et al., 2012).

Anderen lieten via landenvergelijkend onderzoek zien dat in samenlevingen die verder staan in hun 'modernisering' (wat democratisering van het onderwijs betreft, secularisering, ...) de hoogopgeleiden zich progressievere houdingen lijken aan te meten³, terwijl de houdingen van de laaggeschoolden in alle landen min of meer stabiel zijn. Het waargenomen patroon suggereert eerder dat de hooggeschoolden zich via hun houdingen distantiëren van de laaggeschoolden dan dat het om specifiek ressentiment of verzet van de laag opgeleiden zou gaan in dergelijke samenlevingen (Elchardus, Kavadias et al., 2012).⁴

In dit verband stelt [Bovens](#) dat in Nederland vooral de opkomst van de hoogopgeleiden als grote homogene groep de stuwende kracht achter de groeiende verschillen in Nederland vormt. "Laagopgeleiden zijn niet zoveel veranderd, die doen wat ze altijd al deden en vinden wat ze altijd al vonden.", aldus Bovens. Het zijn de hoogopgeleiden die numeriek zijn gegroeid en hun stempel op de samenleving drukken (en met name vooral door de oververtegenwoordiging van universitair en (politieke) machtsposities (Dekker, Tiemeijer & Bovens, 2016)).

Volgens [Casper Thomas](#), redacteur bij De Groene Amsterdammer, wil de ironie dat juist het deel van de bevolking dat heeft kunnen profiteren van de democratisering van het onderwijs en de open samenleving "nu verantwoordelijk lijkt te zijn voor het sluiten ervan. Het gedrag van hoogopgeleide ouders is een belangrijke oorzaak van de groeiende kloof tussen de kinderen in Nederland." Met gedrag wordt onder meer bedoeld op het aanspreken van leerkrachten om het mogelijke negatieve schooladvies van hun kinderen op te krikken of om te buigen, het uitzoeken waar de betere scholen zijn, ook als die ver van huis liggen, het tijdig zoeken van externe hulp om bijlessen of coaching te geven, het aanbieden van aanvullende buitenschoolse activiteiten ....

Aan het begin van vorig schooljaar wezen ook in België verschillende mensen via de media voor de onbedoelde negatieve effecten van het gedrag van hogeropgeleide ouders. Uit het onderzoek van Danhier

---

² In 1947 had amper 1% van de Belgische bevolking ouder dan 15 jaar een diploma hoger onderwijs op zak. Dit aandeel is op zestig jaar tijd gestegen naar meer dan 30%. Een omgekeerde evolutie zien we bij de laaggeschoolden. In 1961 waren nog meer dan negen op de tien Belgen laaggeschoold, 50 jaar later werd dit aandeel meer dan gehalveerd tot nog een op de drie Belgen die laaggeschoold is. (zie Elchardus, Kavadias, et al., 2012). Verwacht wordt dat in 2030 iets meer dan 40 procent van de Belgische beroepsbevolking hooggeschoold zal zijn. Het aandeel laaggeschoolden zou onder de 20 procent duiken.

³ In samenlevingen die minder 'gemoderniseerd' zijn, is de bevolking minder 'progressief' in haar houdingen (meer wantrouwen in de instellingen, grotere voorstanders van harde repressie, ...). Dit geldt voor alle opleidingscategorieën. Ook hoogopgeleiden hebben in die samenlevingen dus minder democratische houdingen en leggen meer wantrouwen aan de dag.

⁴ Hier dient wel gezegd dat om dit echt te kunnen nagaan, longitudinale data nodig zijn.

en Jacobs (2017) in opdracht van de Koning Boudewijnstichting bleek dat ons onderwijssysteem tot de minst gelijke systemen behoort in de geïndustrialiseerde, democratische landen. De conclusie luidde dat “ons onderwijs er niet in slaagt leerlingen met een migratieachtergrond op hetzelfde prestatieniveau te tillen als andere leerlingen”. Dat komt volgens de [auteurs](#) deels door segregatie⁵. Hoogopgeleide, welvarende ouders verkiezen in hun zoektocht naar het beste voor hun kind een meer afgelegen school als die volgens hen beter is dan de buurtschool. Dit is mogelijk omwille van de vrije schoolkeuze die in ons land voor ouders bestaat. In vele landen wordt een school toegewezen aan kinderen en hebben ouders geen of alleszins minder inbreng in de schoolkeuze. De vrije schoolkeuze leidt tot grotere segregatie van scholen naar achtergrond van de leerlingen, met enerzijds scholen met een sterke concentratie van leerlingen met een hoge sociaaleconomische status en anderzijds scholen met meer leerlingen met een lage sociaaleconomische status. Ongeacht de individuele positie van de leerlingen zou deze concentratie van leerlingen in bepaalde scholen een bijkomend effect hebben op de prestaties van leerlingen en dus hun latere kansen in het volwassen leven (zie ook [Merle](#), 2017).

[Pedro De Bruyckere](#) stelde hierover “Als u me vraagt of er een verband is tussen ‘het beste voor je kind willen’ en de ongelijkheid in onze samenleving, is het antwoord ja. De goedbedoelde wens creëert verschillen.” Kinderen van middenklasse-ouders worden bedolven onder de kansen, waardoor de kloof met kinderen die niet zoveel kansen krijgen vergroot. De krant Libération vroeg zich vorig schooljaar in verschillende [artikels](#) af hoe de positieve houding van hoogopgeleiden tegenover sociale gelijkheid gerijmd kan worden met hun feitelijke gedrag in de schoolkeuze voor hun kinderen. « La mixité sociale ne se fera pas sur le dos de ma fille », vat de [journalist](#) de mening van de hogeropgeleide ouder met een boutade samen. [François Dubet](#) stelt: ««Nous» avons choisi de ne pas jouer la carte de l’égalité scolaire. Par «nous», il faut aussi bien entendre les gouvernements que chacun d’entre nous. Nous souhaitons nous loger avec celles et ceux qui nous ressemblent, nous souhaitons que nos enfants suivent les meilleures études, nous défendons bec et ongles notre position sociale. Des routiers aux notaires en passant par les paysans, même si nous affichons nos faveurs pour l’égalité, nous mettons en pratique des préférences pour l’inégalité.»

Zonder ongenueanceerd de schuld bij de ene of andere groep te willen of kunnen leggen, zijn één van de grote risico’s van deze systematische verschillen en ongelijkheden de groeiende polarisatie in de samenleving en de ontwrichtende krachten die daarbij los kunnen komen. Onderzoek wees uit dat hoger opgeleiden een negatiever beeld hebben van laag opgeleiden dan van hun eigen opleidingsgroep, en hen ten dele zelf verantwoordelijk achten voor hun lage opleiding en de mogelijke problemen die daarmee samenhangen ([Kuppens & Spruyt, 2017](#)). Een deel van de (lager opgeleide) bevolking voelt zich in deze samenleving niet thuis, verliest houvasten, voelt zich onzeker of onveilig, trekt zich terug uit het publieke leven en/of zoekt misschien gemakkelijker zijn toevlucht tot populistische partijen die hen een positieve

---

⁵ Daarnaast hangt ook de vroege selectie van leerlingen in verschillende onderwijsvormen en de cultuur van zittenblijven in ons land sterk samen met de sterke prestatieverschillen van leerlingen volgens achtergrond.

rol en sociale identiteit toemeten⁶ (cfr. Brexit en Trump) (zie ook Daenekindt, de Koster & van der Waal, 2017).

NRC-columnist [Tom-Jan Meeus](#) besluit: “En het eigenaardige is: we bespreken eindeloos de identiteitsgevoelige effecten hiervan (*red: van de onderwijskloof*): Zwarte Piet, het platteland, Kloof zus, Kloof zo – maar niemand, ook geen politicus, ziet nog werkelijk mogelijkheden dit onrecht (*red: de onderwijsongelijkheden*) aan te pakken.” De pogingen om die ongelijkheden te bestrijden lijken tot nu toe weinig vruchten te hebben afgeworpen, stellen ook Sacco en collega’s “Wat dat betreft geldt voor ongelijkheid in het onderwijs hetzelfde als voor economische ongelijkheid: als je haar niet actief bestrijdt, wordt ze vanzelf groter.”, sluit Thomas (2016) zijn overzichtsartikel af.

3. Connecting you(th). Doorbreken van scheidslijnen in de samenleving

We merken in het publieke debat steeds meer een polarisatie rond de tegenstelling “hogeropgeleide elite” tegenover “wij, het volk”, maar ook tussen “wij die van hier zijn” en “zij die van buiten komen”. Die tegenstellingen komen vaak samen tot uiting via de (sociale) media en krijgen identitaire karakters die dan eens als slachtoffer dan eens als zondebok worden geportretteerd. [Femke Halsema](#) zegt hierover “In publieke en politieke debatten wedijveren de ‘boze blanke man’ en de ‘zwarte vrouw’ in gekwetstheid met elkaar en krijgen de ‘wegkijkende elite’, ‘de reaguurder’, ‘de boosneger’, de ‘bakfietsmoeder’ of ‘tokkies’ de schuld van alle ellende. Iemand die zich als witte, zwarte, man, vrouw, Hollander of moslim gekrenkt voelt, vindt daarin de rechtvaardiging om de tegenstander te trakteren op spiegelbeeldige en vernederende typering. Er lijkt een wedloop te ontstaan in gekrenkte identiteiten, in publiek breed uitgemeten slachtofferschap dat de opvattingen over maatschappelijke ontwikkelingen verdringt.” Zo beroepen sommige lager opgeleiden zich op een soort nationale identiteit, wordt ecologie en kosmopolitisme de identiteit van een deel van de hoger opgeleiden, wordt de islam steeds meer een identiteit van moslims die zich niet welkom voelen in onze samenleving, ... Het lijkt moeilijk hierin een grotere ‘wij’ te vinden. En hoe meer het beeld van polarisatie en botsende identiteiten in de media en publieke opinie aan bod komen, hoe moeilijker het is om nog te geloven in die grotere ‘wij’.

Als het om digitale praktijken gaat, blijkt uit vele onderzoeken dat de Belg, jong of oud, steeds meer verbonden is met het internet, ook over sociale en onderwijsgebonden scheidslijnen heen. De breedbandinfrastructuur in België is dan ook één van de beste in Europa⁷. Zelfs in Wallonië, heeft 8 op de 10 gezinnen toegang tot het internet⁸. Voor de 20% anderen zonder internetverbinding stijgt de segregatie natuurlijk, maar deze cijfers alleen verklaren niet de dualiseringsprocessen die hierboven werden beschreven. De stijgende toegang tot informatie en digitale uitwisseling zijn inderdaad niet noodzakelijk gerelateerd aan een dalende ongelijkheid van toegang tot kennis voor iedereen. Jongeren

---

⁶ Volgens Spruyt (2014) vervult het hanteren van het conflictdenken (wij versus zij) een belangrijke psychologische functie voor mensen die kwetsbaar zijn. Het creëert niet alleen een gevoel van gemeenschap, het depersonaliseert ook de eigen ervaringen.

⁷ <https://economie.fgov.be/fr/themes/line/les-tic-en-belgique/les-tic-en-chiffres>

⁸ <https://www.digitalwallonia.be/fr/publications/citoyens2017-internet-equipement>

discussiëren, wisselen uit, denken collectief na in een “eigen bubbel”, vakkundig onderhouden door online algoritmes. Op die manier versterken jongeren elkaar in hun overtuigingen en versterken ze een cultuur gecentreerd op hun eigen generatie en sociale en onderwijspositie. Verre van te emanciperen, draagt het web bij tot de versterking van de sociale en onderwijsongelijkheden. Onderzoek bij jongeren toonde inderdaad aan dat de sociale netwerken van jongeren (in dit geval Facebook) sterk gesegregeerd zijn en op die manier de offline ‘bubbles’ waarin ze leven reproduceren (Hofstra et al., 2017).

Er is dus nood aan een nieuw collectief verhaal, een nieuwe ‘wij’ in onze samenleving, die mensen samenbrengt in plaats van verder verdeelt, en dus ook de hand reikt aan kwetsbare mensen. [Raphaël Glucksmann](#), één van de sprekers op ons debat rond collectieve actie in 2017, vraagt zich af wat we moeten doen met de mensen die ondanks de emancipatiemogelijkheden van het individu in onze samenleving de laatste decennia niet meekunnen. “De inzet van de komende vijf jaar is dan ook hoe we ervoor kunnen zorgen dat we opnieuw één volk en één land worden.” Maar hoe doe je dat concreet, een inclusief ‘wij’-gevoel creëren? Hoe zou dat er in de praktijk kunnen uitzien? Hoe ga je de segregatie tegen? En wilt iedereen dit wel?

Sommige mensen stellen dat in de plaats van continu de uitersten aan het woord te laten, groepen die niet noodzakelijk een (collectieve) oplossing wensen maar vooral meer mensen willen overtuigen van hun eigen gelijk, men eerder het ‘midden’ een forum moet geven. Daar zit de stille meerderheid, niet zwart of wit, maar grijs⁹. Niet te begrijpen als de zwiigende en onverschillige meerderheid, maar wel als de echte, vaak onzichtbare betrokkenen, zoals bijvoorbeeld de bewoners van een wijk. Met dit midden in dialoog treden, zou meer kansen geven om tot een constructief gesprek te komen over hoe bewoners bijvoorbeeld willen samenleven in de buurt, te onderzoeken wat de echte problemen en noden zijn en welke raakvlakken onderling tussen de bewoners kunnen worden gevonden. “Het cultiveren van botsende identiteiten kan je dan ombuigen naar een dialoog over de echte problemen en conflicten. Door bijvoorbeeld het frame van de controversie moslims en niet-moslims te doorbreken en door te vragen naar de echte spanningsvelden in een wijk.”, zo stelt [Bart Brandsma](#). In zijn visie wordt er dus meer bereikt door te investeren in het midden dan door te proberen bruggen te bouwen tussen de twee uiterste groepen. In achterstandswijken zouden er voldoende zorgen zijn die breed gedeeld worden en die aangrijpingspunten zouden kunnen bieden om het wij-zij-denken te doorbreken (Bellaart, Broekhuizen & van Dongen, 2016; van Wonderen & van Kapel, 2017). Arlie Hochschild (2016) spreekt over het doorbreken van de ‘empathiemuur’, een onzichtbaar obstakel om de ander te begrijpen. Een verdeeld land verenigen, een collectief verhaal en beleid ontwikkelen, zijn pas mogelijk als we onze tegenstanders leren begrijpen. De kunst is, zo stelt zij, om met anderen het gesprek aan te gaan, goed te luisteren en op zoek te gaan naar overeenkomsten.¹⁰

Ook [Stijn Oosterlynck](#) stelt dat er nieuwe vormen van solidariteit (kunnen) ontstaan, rond de plekken die we delen. “Als je verantwoordelijkheid deelt, kan er een gedeeld burgerschap ontstaan. Je hoeft het niet

---

⁹ In Nederland is zelfs een platform en beweging ontstaan “[Dare to be grey](#)”, die polarisatie in de samenleving willen tegengaan door open debat te promoten, waarin ruimte is voor genuanceerde meningen, twijfel en diversiteit.

¹⁰ Voor “Strangers in their own land” (2016) verliet Arlie Hochschild Californië, haar progressief linkse, kosmopolitische enclave vol gelijkgestemden, en trok ze vijf jaar op met haar rechtse landgenoten in Louisiana, een van de armste en meest conservatieve staten van Amerika, in een poging ze beter te begrijpen.

eens te zijn over de hoofddoek, om samen een schoolfeest te organiseren. Rond volkstuinten, hondenweides, barbecue-hoeken ontstaat een convivialiteit; op die plekken leren mensen om te gaan met diversiteit. Ze overwinnen hun angst dankzij die alledaagse contacten. De meest geslaagde multiculturele plaatsen in de stad zijn de kringloopwinkels en de rommelmarkten. Daar komt iedereen, hoog- en laaggeschoolden, nieuwkomers en studenten, mensen zonder geld en middenklassers.” Dit is echter een beperkte, eerder oppervlakkige invulling van het grote wij-gevoel¹¹, maar het zou mogelijk een start kunnen zijn van een nieuwe positieve wind als men erin slaagt deze vormen van gedeelde verantwoordelijkheid te bestendigen, stilaan uit te breiden, en aan belang te doen winnen, zeker in combinatie met een inclusief, sociaal ondersteunend (lokaal) beleid (zie ook Sennett, 2018).

Volker, Andriessen en Posthumus (2014) zeggen hierover: “Indien men de sociale werelden van hoger- en lageropgeleiden dichterbij elkaar wil brengen zou men waarschijnlijk het best kunnen beginnen bij de woonbuurt: buurten zijn – hoewel vaak homogeen samengesteld – een belangrijke sociale mixer. Wil men scheidslijnen tussen lager- en hogeropgeleiden verzachten zou men daarom gemengd wonen en gemeenschappelijke buurtactiviteiten moeten stimuleren. Ook al zijn de effecten van aanbod, van contexten, klein, ze zijn er en bieden een kans voor beleid.” Settings, sociale contexten zijn belangrijk voor het opdoen van contacten. Dit is belangrijk omdat de samenstelling van contexten beïnvloedbaar is. Wil men meer sociale mix, zou men ervoor moeten zorgen dat de contexten waarin mensen in hun dagelijks leven komen divers zijn samengesteld. Contact leidt tot op bepaalde hoogte tot vreedzaamheid en vriendschappelijke omgang. Dit kan institutioneel versterkt worden door gemeenschappelijke doelen en belangen te benadrukken, aldus Volker (2012). Nog belangrijker is volgens Volker (2012) te onderzoeken hoe mensen bereid worden bij te dragen aan de productie van collectieve goederen. “Kruisende scheidslijnen werken verzachtend, maar wellicht moet men tegelijkertijd de gemeenschappelijke belangen, veelvuldige loyaliteiten, benadrukken. Als er belangen, loyaliteiten, met verschillende groepen worden gedeeld is de kans op vreedzaam oplossen van conflicten groter. Ook hier ligt een taak voor toekomstig onderzoek en beleid: het duidelijk maken van gemeenschappelijke belangen bij verschillende sociale groeperingen.”

Op ons debat van 2017 stelde [Paul Dekker](#) dat er een grote nood is aan solidariserende projecten die belangrijke problemen aanraken maar die ook zorgen voor banden tussen groepen jongeren, en met name tussen lager en hoger opgeleiden. Gedacht kan worden aan het koppelen van een problematiek als duurzaamheid (wat belangrijk wordt gevonden door hoger opgeleiden) aan jobcreatie die zekerheid en een degelijke verloning biedt (bekommernis van lager opgeleiden), aldus Dekker.

---

¹¹ Op ons debat van 2017 waarschuwde [Paul Dekker](#) voor het mogelijke vluchtige karakter van dergelijke vormen van engagement. Wil men op nationaal niveau zaken veranderen, heeft men politiek, structuren en langetermijnvisie nodig. Ook socioloog [Halleh Ghorashi](#) onderlijnt de kwetsbaarheid van dergelijke door vrijwilligers gedragen initiatieven, maar dit is volgens haar het duurzame antwoord op polarisatie en hieraan moet fundament worden gegeven. “Voor een duurzame toekomst heb je verbinding nodig”, stelt ze. Anderen vrezen een versterking van ongelijkheid als die gedeelde plekken enkel door hoogopgeleiden worden geïnitieerd en bezocht. Socioloog [Monique Dagnaud](#) wijst bijvoorbeeld op de potentiële gevaren van de deeleconomie, die voornamelijk door hoogopgeleide jonge stedelingen opgericht wordt. Ook grassroot burgerinitiatieven gaan vaak uit van hogeropgeleide stedelingen en houden het gevaar in uitsluitend te zijn naar andere groepen toe, vindt bestuurskundige [William Voorberg](#).

Ook thema's als leefbaarheid en veiligheid (in de ruime zin), die door alle jongeren belangrijk worden gevonden¹², zouden kunnen worden aangewend om zorgen van hoger en lager opgeleiden aan te boren. Leefbaarheid en veiligheid hebben immers betrekking op zowel ecologie, mobiliteit, en toegang tot voorzieningen, die belangrijker worden gevonden door hoger opgeleide jongeren, als migratie/diversiteit, degelijke huisvesting en werk, aandachtspunten waarop lagere opgeleide jongeren meer op wijzen¹³. Zo wijst architect [Peter Calthorpe](#) erop dat zowel mensen die ecologie hoog in het vaandel houden (vaker hogeropgeleid) als pleitbezorgers van degelijke, betaalbare huisvesting voor kwetsbare groepen, zich perfect zouden kunnen vinden in multifunctionele stadsontwikkelingsprojecten met meer kleinere, goedkopere woningen, meer lokale winkels en werkgelegenheid, en meer plaats voor voetgangers, fietsers en openbaar vervoer.

4. Oproep naar bijdragen

In het kader van de zoektocht naar (het overbruggen van) scheidslijnen in de samenleving en het grotere wij-gevoel, zet de Stichting P&V een grootscheepse actie op touw onder de naam "Connecting you(th). Over het doorbreken van scheidslijnen in de samenleving" dat verschillende fases omvat:

1. Het samenbrengen van **wetenschappelijk onderbouwde kennis en inzichten** over de grote scheidslijnen en ongelijkheden in onze samenleving in het algemeen, rond onderwijs in het bijzonder; de mogelijke manieren van deze scheidslijnen te doorbreken; de personen/groepen die hierin een sleutelrol spelen; nieuwe plekken van ontmoeting die mensen kunnen samenbrengen ...
2. Het grondig en op basis van expertise en ervaring bespreken van die kennis en inzichten, met de bedoeling vormen van **beleid en projecten te identificeren en te steunen** die een grote kans maken om efficiënt bij te dragen tot het aanpakken van de gesignaleerde problemen.
3. Het **bevorderen** van dat beleid en het stimuleren en promoten van de ontwikkelde initiatieven en projecten.

Binnen de eerste fase van het project lanceert de Stichting P&V **een oproep naar artikels** die de problematiek in kaart brengen en op volgende algemene vragen proberen een antwoord te geven:

1. Wat weten we over de **grote scheidslijnen en ongelijkheden** in onze samenleving in het algemeen, rond **onderwijs** in het bijzonder? Zijn ze toegenomen/afgenomen/dezelfde gebleven? Op welke vlakken (uiten deze zich)? Wat zijn de belangrijkste oorzaken? Wat zijn de implicaties/consequenties? Welke concrete (beleids)aanbevelingen kunnen hieruit worden afgeleid? Zijn deze al ergens toegepast?
2. Ontstaan er bij jongeren **nieuwe plekken van ontmoeting**? Tijdens de verzuiling waren instituties als kerken, scholen en leger belangrijke plekken van ontmoeting tussen lager en hoger opgeleiden

---

¹² Andere angsten die jongeren delen, zijn risico op eenzaamheid en (psychische) gezondheidsproblemen, wat uiteindelijk ook als een onderdeel van (on)leefbaarheid en (on)veiligheid kan worden beschouwd.

¹³ Bronnen: Generation What-enquête, scv-enquête, bevraging Vlaamse Jeugdraad ... (Met dank aan Jessy Siongers).

binnen, en soms ook tussen, de zuilen. Ontwikkelen zich equivalenten hiervan die ervoor zorgen dat de leefwerelden van verschillende groepen elkaar blijven raken en dat men weet heeft van, en misschien ook begrip heeft voor, elkaars zorgen en belangen?

3. Welke **personen/groepen** hebben mogelijk een spilfunctie en zijn op die manier in staat een **brug** te vormen en scheidslijnen te overbruggen? Wat zijn de preciese voorwaarden en consequenties van elkaar kruisende scheidslijnen en overlappende netwerken bij jongeren? Welke kruisingen leiden tot meer integratie en welke niet?
4. Welke **good practices** zijn er die **scheidlijnen proberen te doorbreken** bij jongeren (in de buurten waar ze wonen, in hun vrijetijdsbesteding, op plaatsen waar ze naar een job zoeken, opleidingen volgen, aan het werk zijn, ...)? Wat zijn succesfactoren? Op welke plaatsen worden de ongelijkheden misschien net gereproduceerd en misschien versterkt?

Maximum tien Engelstalige artikels zullen worden geselecteerd en beloond met een prijs van **2.000 euro** elk. De artikels moeten voor 30 juni 2019 ingestuurd worden naar saskia.de.groof@pv.be .

De artikels zullen bovendien worden gepubliceerd in een **boek** met GPRC-label (Guaranteed Peer Reviewed Content) en worden voorgesteld op een Europese **conferentie** die zal plaatsvinden in mei 2020 te Brussel. De laureaten zullen er worden uitgenodigd om hun werk toe te lichten en te debatteren met actoren uit de praktijk, de wetenschappelijke wereld, en politieke en beleidsmiddens.

De resultaten van deze conferentie zullen het vervolg van dit meerjarenproject bepalen.

Meer informatie, evenals het reglement van de wedstrijd en de richtlijnen voor het indienen van een artikel, vindt u op de website: www.stichtingpv.be .

Contactpersonen: Saskia De Groof – saskia.de.groof@pv.be – + 32 2 250 91 24 en Marie Delloye – marie.delloye@pv.be + 32 2 250 93 94.

5. Bibliografie

- Bellaart, H., Broekhuizen, J. & van Dongen, S. (2016). *Boze burgers*. KIS.
- Bovens, M., Dekker, P. & Tiemeijer, W. (2014). *Gescheiden werelden? Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland*. Den Haag: SCP & WRR.
- Danhier, J., Jacobs, D. (2017). *Aller au-delà de la ségrégation scolaire. Analyse des résultats à l'enquête PISA 2015 en Flandre et en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles: Fondation Roi Baudouin.
- Dekker, P., Tiemeijer, W. & Bovens, M. (2016). Het zijn de academici: opleiding als sociale en politiek-culturele scheidslijn. In: A.E.Bronner et al. (red.), *Ontwikkelingen in het marktonderzoek: Jaarboek MarktOnderzoekAssociatie*, Haarlem: SpaarenHout, pp. 153-166..
- de Lange, M., Tolsma, J. & Wolbers, M.H.J. (2015). *Opleiding als sociale scheidslijn: Een nieuw perspectief op een oude kloof*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Elchardus, M., Kavadias, D., De Groof, S., Siongers, J., Stevens, E., Van Aerden, K., Spruyt, B. & Stevens, F. (2012). *Maatschappelijke baten en kosten van onderwijs en leerervaring. Een micro-benadering*. Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming, Onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek, Brussel & Antwerpen: Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Antwerpen, TOR 2012/1.
- Hochschild, A. (2016). *Strangers in their own land*. NY: The New Press
- Lareau, A. (2003). *Unequal Childhoods: Class, race, and Family Life*. Berkeley and Los Angeles, CA: University of California Press
- Lareau, A. (2011). *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life, With an Update a Decade Later*. Berkeley and Los Angeles, CA: University of California Press
- Leblanc, A. (2015). [François Dubet: La préférence pour l'inégalité](#). *Salut & Fraternité*, n° 88.
- Putnam, R. (2015). *Our kids: The American dream in crisis*. Simon & Schuster.
- Sacco, M., Smits, W., Kavadias, D. Spruyt, B. & d'Andrimont, C. (2016). *Note de synthèse BSI. Jeunesses bruxelloises : entre diversité et précarité.*//BSI Synthesenota. *De Brusselse jeugd : tussen diversiteit en kwetsbaarheid*, Brussels Studies.
- Sennett, R. (2018). *Building and Dwelling: Ethics for the City*. London: Allen Lane.
- Spruyt, B. (2014). Vlaanderen: conflictdenken als (nieuwe) scheidslijn. In: Bovens, M., Dekker, O., Tiemeijer, W. (eds.), *Gescheiden werelden? Een verkenning van sociale-culturele tegenstellingen in Nederland*, pp. 79-100.
- van Wonderen, R. & van Kapel, M. (2017). *Bezorgdheid en veerkracht*. KIS.

Volker, B., Andriessen, I., Posthumus, H. (2014). Gesloten werelden? Sociale contacten tussen lager- en hogeropgeleiden. In: Bovens, M., Dekker, O., Tiemeijer, W. (eds.), *Gescheiden werelden? Een verkenning van sociale-culturele tegenstellingen in Nederland*, pp. 217 – 234.

Online artikels

20-04-2016, Thomas, C., [Generatie ongelijk](#). De Groene Amsterdammer.

20-12-2016, [Wat worden de maatschappelijke thema's en trends van 2017?](#) KIS.

11-01-2017, Bloem, W.J. & van der Linden-van Vuren, R., [De kloof tussen lager- en hogeropgeleiden](#), EenVandaag.

18-04-2017, Daenekindt, S., de Koster, W. & van der Waal, J. [Het ressentiment van sociale daling](#). Sociale vraagstukken.

16-05-2017, Renard, H., [Politiek adviseur Raphaël Glucksmann: 'Lang geleden dat Frankrijk nog eens een president had die boeken leest'](#), Knack.

17-05-2017, Halsema, F. [Wie is het meest gekwetst?](#) De Groene Amsterdammer.

21-05-2017, Merle, P. [Le statu quo sur la ségrégation scolaire serait fatal](#), Le Monde.

31-05-2017, Visscher, R., ['Sociale ongelijkheid groeit door de robotisering'. Vooral laagopgeleiden lijken de kloof te zijn](#). Kennislink.

26-08-2017, Berghmans, E., ['Sociale mix is een naïeve illusie'](#). De Standaard.

04-09-2017, Goegebeur, A. [Hoe bakfietsouders de kloof vergroten](#). De Morgen.

18-09-2017, Becquembois, M., [A mes amis qui trichent avec la carte scolaire](#). Libération.

10-10-2017, Serrien, L. [Polariseren doorbreken](#). Sociaal.net.

05-11-2017, [Liefde leidt tot segregatie](#). NRC.

16-11-2017, ["Hoogopgeleid? Dan heeft u wellicht het meest te vrezen van de robotisering"](#), De Morgen.

23-11-2017, Belot, L., [Cécile Van de Velde : « C'est la jeune génération qui détient aujourd'hui les clés de sortie de crise »](#). Le Monde.

27-11-2017, Meeus, T-J., [Nieuwe Hollandse ziekte: kloofhoop](#). NRC.

05-12-2017, ['De participatiesamenleving leidt tot groeiende ongelijkheid'](#). ErasmusMagazine.

08-12-2017, Pelgrim, C., [Deze jongeren doen in vier maanden wat ambtenaren niet lukt](#). NRC.

14-12-2017, Kuppens, T. & Spruyt, B., [De ironie van de meritocratisering](#). VUB.

17-01-2018, Becquembois, M. & Faure, S., [Les parents déchirés par l'école](#). Libération.

24-01-2018, Broer, T. & Ostendorf, C., [Hoe de boze twitteraar het debat bepaalt](#). Vrij Nederland.

31-01-2018, Gourdon, J. [L'économie collaborative « porte en elle des inégalités abyssales »](#), Le Monde.